

legjobb utat választották. Nézetük szerint Magyarország háború alatti vezetői, ameddig csak lehetett, megőrizték az ország függetlenségét, miközben csak szavakban álltak ki a tengelyszövetség mellett. Ráadásul – mondják – a Trianon utáni Magyarország zsidó lakosságának mintegy a fele (főleg a Budapestben élők) azért maradt életben, mert Horthy úgy döntött, hogy továbbra is államfő marad, s ebben a minőségben 1944 júliusa és októbere között a megfelelő döntéseket hozta (lásd a 25. fejezetet).

Noha mindkét álláspontban van megfontolásra érdemes mozzanat, a tárgyilagosság úgy kívánja, hogy különbséget tegyünk Horthy eredeti, márciustól júliusig érvényesülő álláspontja és a július és október közötti, megváltozott magatartása között. Noha a magyarok talán nem voltak elég erősek ahhoz, hogy megakadályozzák a német megszállást – a hadsereg zöme a keleti fronton volt lekötve, a helyi katonai erők pedig szétszórtaak voltak²⁷ –, visszatekintve, Horthy súlyos hibájául kell felrónunk, hogy ha már a kitartás mellett döntött, visszavonult az aktív vezetéstől, és az államügyek intézésében szabad kezet adott újonnan kinevezett miniszterelnökének, Sztójay Dömének és a németek által támogatott magyar kormánynak. Különösen végzetesnek bizonyult ez a zsidók számára. A Horthy aláírásával 1944. március 22-én beiktatott Sztójay-kormány szinte azonnal nekilátott a németek megkívánta zsidóellenes program megvalósításának. A március 29-i minisztertanácsi ülésen Sztójay, az új miniszterelnök kijelentette, hogy Horthy az összes zsidórendeletre vonatkozóan „szabad kezet adott az ő vezetése alatt álló kormánynak, és ezek tekintetében nem akar befolyást gyakorolni”²⁸.

Sok háború alatti és utáni emlékiratíró, köztük a magyarországi zsidó közösségek néhány vezető személyisége²⁹ azzal próbálja megmagyarázni Horthy visszahúzódását, hogy szinte házi őrizetben tartották. Igaz ugyan, hogy a németek el akarták szigetelni, Horthy mégis elég gyakran élt közéleti funkcióival, hogy ezzel is jelképezze a magyar szuverenitás fennmaradását. Április 15-én például Csatay Lajos honvédelmi miniszterrel együtt felhívást intézett a csapatokhoz, amelyben felszólította őket, hogy „vállvetve harcoljanak német bajtársaikkal, igaz és tiszteletre méltó szövetségeseikkel”. Május 5-én hadgyakorlatot szemlélt meg Budapest mellett, s látogatást tett a Ludovika Katonai Akadémián, ahol új tiszteket avattak.³⁰ Ezenkívül is ellátta államfői feladatait: aláírásával nevezték ki az új államtitkárokat, főispánokat stb.; a Sztójay-kormány legtöbb rendeletét kézjeggyével látta el, csakis azokat nem, amelyek a zsidókra vonatkoztak.

A zsidóellenes intézkedések kormányrendeletekkel és utasításokkal léptek hatályba, amelyekhez az alkotmány értelmében nem volt szükség